

ØKONOMISKE OVERSIGTER

II. NORGE

August—December 1915

Ved

Cand. polit. J. C. Jacobsen.

Indhold.

Statens Finanser.....	S. 313
Børsforhold og Pengevæsen	S. 315
Prisregulering og Detailpriser	S. 317
Landbrug	S. 320
Industri (Arbejdsmarkedet).....	S. 321
Handel og Skibsfart.....	S. 322

Statens Finanser.

Statsregnskabet for Finansaaret $1/7$ 1914— $30/6$ 1915 viste en samlet Indtægt af 197 Mill. Kr., heraf hidrørte 14,5 Mill. fra Statslaan og 11,7 Mill. fra den ekstraordinære Forsvarsskat. Den samlede Udgift beløb sig til 208 Mill. Kr., hvoraf 22 Mill. til Neutralitetsværnet, hvilke sidste direkte blev dækket af Statens Kassebeholdning. Der fremkom saaledes formelt et Overskud paa ca. 12 Mill. Kr. Statskassens Indtægter og Udgifter i Finansaaret 19¹⁵/₁₄ var henholdsvis 176 Mill. og 167 Mill. Kr. og Overskudet ca. 9 Mill. Kr.

I December 1915 afsluttede Finansdepartementet et nyt tredie udenlandsk Statslaan med den norske Stats tidligere Laaneforbindelse, National City Bank i New York; Laanet var fem Millioner Dollars stort, med Tilbagebetaling

om syv Aar og til en Rente af 6 0/0. Den effektive Rente var dog betydelig lavere end ved det midlertidige amerikanske og det midlertidige engelske Laan af 1914, efter Regeringens Indberetning til Stortinget 6,2 0/0 mod henholdsvis 6,9 og 6,7 0/0. — I denne Forbindelse kan nævnes, at i Finansaaret 19¹⁴/₁₅ steg Statsgælden med 64 Mill. og udgjorde den ³⁰/₆ 1915 ialt 421 Mill., heraf 67 Mill. indenlandsk og 354 Mill. Kr. udenlandsk Statsgæld.

Statens Indtægt af Indførselstolden m. m. for de seks første Maaneder af Finansaaret, sammenlignet med de tilsvarende Maaneder 19¹⁴/₁₅ og 19¹³/₁₄, vil ses af nedenstaaende Oversigt.

Rigets Toldintrader Juli—Dec. 19 ¹³ / ₁₄ , ¹⁴ / ₁₅ og ¹⁵ / ₁₆ :			
Mill. Kr.	1913	1914	1915
Juli	6,98	7,69	6,35
August	2,95	1,52	3,14
September	3,60	2,49	3,89
Oktober	9,02	8,09	7,11
November	3,29	3,12	3,20
December	3,04	3,25	3,59
I alt...	28,97	26,17	26,78
Budgetteret for hele Finansaaret	54,00	54,00	50,00

Bruttoindtægten af Statens Jernbaner udgjorde for Driftsaaret 19¹⁴/₁₅ (¹/₇ 1914—³⁰/₆ 1915) ca. 31 Millioner mod 28 Mill. Kr. i 19¹³/₁₄. Den store Forøgelse af Godstrafikken har saaledes medført en betydelig Stigning i Indtægterne. Samtidig er Udgifterne imidlertid steget fra 27 Mill. til godt 30 Mill. Kr., og Nettooverskudet er derfor omtrent forblevet uforandret. Kulprisernes Stigning har her som i de andre skandinaviske Lande været den væsentligste Aarsag til Udgiftsforøgelsen.

For Postvæsenets Vedkommende var Bruttoindtægten for Finansaaret 19¹⁴/₁₅ 10,5 Mill. mod 10,6 Mill. Kr. i 19¹³/₁₄ og samtidig steg Udgifterne fra 9,9 Mill. til 10,5 Mill. Kr., saaledes at der netop fremkom Balance mellem Indtægter og Udgifter. Telegraf- og Telefonvæsenet har derimod som ventelig givet et meget stort Overskud, nemlig 2,4 Mill. i 19¹⁴/₁₅ mod 0,2 Mill. Kr. i 19¹³/₁₄.

Den ¹¹/₁₂ 1915 blev der af Finans- og Tolddepartementet nedsat en Kommission til Behandling af Spørgs-

maalet om Tilvejebringelse af en ekstraordinær Indtægt for Statskassen ved Paalæg af midlertidige Afgifter paa en Del vigtige Eksportvarer, som Trælast m. m., Produkter fra den kemiske Industri, Konserves, Fisk m. v., samt Afgift paa Skibstonnage. De Indtægter, som Staten eventuelt vilde faa paa denne Maade, skulde anvendes til gennem Prisreduktioner eller paa anden Maade at lette de økonomiske Kaar for de bredere Lag af Befolkningen.

Børsforhold og Pengevæsen.

Forholdene paa Fondsbørsen i Kristiania har været Genstand for en Række Ændringer. Børsen er bleven daglig og der er bleven nedsat et Kursnoteringsudvalg for Værdipapirer. Der er ogsaa i Pressen bleven fremsat Ønske om, at Omsætningens Størrelse blev offentliggjort.

De glimrende Fragtkonjunkturer har medført en betydelig Spekulation i Skibsfartsaktier, hvad naturligt har vakt en Del Betænkeligheder; særlig er der bleven startet en Mængde Dampskibsselskaber, gennem Indkøb af Skibe fra Udlandet, og disse Skibe har maattet betales med 100 til 200 % over deres normale Værdi. At disse Selskaber frembyder stor Risiko for deres Aktionærer, synes Publikum ikke tilstrækkelig at have Øje for, og det maa derfor betragtes som meget betimeligt, at Bankerne har søgt at bremse den vildeste Spekulation.

Nedenfor anføres en Del Børskurser paa de officielt noterede Selskaber:

	Indbetalt pr. Aktie	7/8 15	17/12 15
Købekurser:	Kr.	Kr.	Kr.
Norges Bank	100	180	182
Christiania Bank og Kreditkasse	320	695	800
Den norske Creditbank	160	362 ¹ / ₂	392 ¹ / ₂
Bergenske Dampskibsselskab . . .	100	132 ¹ / ₂	145
Nordenfjeldske — . . .	500	675	780
Søndenfjeldske — . . .	300	450	530
Stavanger — . . .	400	370	405
Norsk Hydro E. K. A/S ordinær	180	230	263 ¹ / ₂

Paa de ikke officielt noterede Dampskibsaktier har Kursstigningen dog ofte været langt større.

Paa Valutamarkedet har Kurserne paa udenlandsk Valuta stadig været Genstand for stærke Svingninger. Bevægelsen vil nærmere fremgaa af nedenstaaende Oversigt, som viser Salgsnoteringerne paa Kristiania Børs:

1915	pr. ² / ₉	pr. ² / ₁₀	pr. ² / ₁₁	pr. ² / ₁₂	pr. ³¹ / ₁₂
London, Lst. a/v.....	18,10	18,08	17,83	17,00	17,35
Hamborg, Reichsm. a/v	79,00	79,00	77,65	70,50	69,75
Paris, Fr. a/v	66,25	66,25	64,50	62,00	63,00
Amsterdam, Fl. a/v	156,50	157,00	159,75	151,25	162,00
New York, Dollars a/v.....	3,97	3,85	3,84	3,65	3,71

En Oversigt over Norges Banks ugentlige Rapporter, jfr. nedenstaaende Tabel, viser at Guldbeholdningen omtrent har holdt sig uforandret. Seddelomløbet er derimod steget betydeligt, Seddelreserven er derved forsvundet og Balancen pr. ³¹/₁₂ slutter med en afgiftspligtig Seddeludstedelse paa ca. 6 Mill. Kr.; at dette Beløb ikke er blevet større, skyldes Bankens store Tilgodehavender i Udlandet, som medregnes ved Bestemmelsen af Seddeludstedelsen.

1915	pr. ¹ / ₉	pr. ¹ / ₁₀	pr. ² / ₁₁	pr. ¹ / ₁₂	pr. ³¹ / ₁₂
	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.
Guldbeholdning	130,1	130,9	135,8	132,8	131,9
Seddeludstedelse	151,0	153,1	159,2	153,2	156,2
Heraf i Cirkulation	143,2	151,0	153,8	152,5	162,2
Seddelreserve	7,8	2,1	5,6	0,8	÷6,0
Stillet til Disposition	74,7	73,0	73,4	73,4	73,4
Foliumidler	31,4	23,6	25,2	25,0	24,9
Udlaan og Diskontering	74,0	75,2	74,6	78,8	88,9
Rentebærende Papirer	14,2	14,2	14,2	14,2	14,4
Veksler paa Udlandet.....	0,1	0,1	—	*	*

Den ¹³/₁₂ 1915 forhøjede Banken sin Diskonto til $5\frac{1}{2}$ 0/0. Diskonteringsbehovet er meget stort, og dette i

Forbindelse med andre Hensyn har bestemt Direktionen til at tage dette Skridt.

Af Sammendraget af Maanedsopgørelserne Sept.—Nov. 1915, afgivet til Finansdepartementet af 45 norske Privatbanker, meddeles nedenstaaende Oversigt over de vigtigste Konti.

Privatbankernes Maanedsopgørelse Sept.—Nov.:

	^{30/9} Mill. Kr.	^{31/10} Mill. Kr.	^{30/11} Mill. Kr.
Aktiver			
1. Anvendt til Udlaan og Diskontering	757,6	776,4	818,0
2. I Regning med indenl. Banker	86,7	95,7	104,2
3. I Regning med udenl. Banker:			
a. Tilgodehavende	85,9	86,2	69,2
b. Udenlandske Bankers Debet	0,8	1,9	2,6
Passiver			
1. Indskud:			
a. Paa Folio	53,9	58,5	64,1
b. Paa Sparekassevilkaar	651,9	664,9	684,9
c. Diverse Kreditorer	80,2	86,8	87,6
2. I Regning med indenl. Banker	89,9	94,4	104,0
3. I Regning med udenl. Banker:			
a. Debet	3,9	3,8	6,7
b. Løbende Rembuser	14,6	14,0	18,1
c. Udenl. Bankers Indskud	27,6	30,0	28,1

Bankernes Omsætning er herefter betydelig forøget, særlig er Sparekasseindskudene i rask Vækst. Nedgang har der kun været i de udenlandske Tilgodehavender, hvilket maaske for en Del hidrører fra, at Skibsredere og andre Forretningsmænd, som har faaet store Tilgodehavender i Udlandet, foreløbig har ladet Pengene blive staaende dér, for ikke at tabe paa de lave Valutakurser.

Prisregulering og Detailpriser.

For at skaffe en nødvendig Regulering af de overordentlig høje Priser paa Levnedsmidler har Statens Provi-
anteringskommission overvejet forskellige Foranstaltninger. Man har saaledes undersøgt Spørgsmaalet om Maksimalpriser paa Kød, Flæsk og Mælk; men da Produktions- og Fragt-

omkostningerne paa disse Varer er meget ulige paa de forskellige Steder, saa at man i saa Tilfælde maatte fastsætte forskellige Priser i de enkelte Distrikter, har Kommissionen ikke fundet denne Fremgangsmaade hensigtsmæssig. Derimod blev der den ²⁸/₈ fastsat Maksimalpriser paa det for det indenlandske Forbrug fastsatte Kvantum salt Sild, nemlig fra 24,25 Kr. til 39,25 Kr. pr. Tønde.

Endvidere har Kommissionen rettet en Henvendelse til de lokale Provianteringsraad om at træffe en Ordning med Forretningsmænd i vedkommende Brancher, om at holde tilstrækkelige Udsalg af disse Varer til nærmere fastsatte Priser, og hvis dette ikke lykkedes da at foranledige, at de enkelte Kommuner i H. t. Lov af ¹⁷/₈ 1915 oprettede midlertidige kommunale Udsalg af Kød, Flæsk, Fisk og Mælk. Endelig kan nævnes, at paa Grund af den store Mangel paa ledige Lejligheder, blev der ¹⁷/₁₂ 1915 udstedt en provisorisk Forordning om Husleje, hvori det bestemmes, at i Byer og bymæssige Bebyggelser kan Kommunalbestyrelsen vedtage, at Huslejen ikke maa forhøjes for højst 3 Værelses Lejligheder med Køkken uden de af Kommunalbestyrelserne nedsatte Huslejenævns Samtykke. Disse bestaar af mindst 3 og højst 5 paa 1 Aar valgte Medlemmer, hvoraf mindst en Husejer og en Lejer.

Indførselen af Brødkorn i 1915 i Sammenligning med 1914 var ca. 378 000 Tons mod ca. 367 000 Tons, naar Rug- og Hvedemelet omregnes til Korn efter Forholdstallet 1,8, jfr. nedenstaaende Tabel:

	1914	1915
	Tons	Tons
Hvede, uformalet	69 300	50 300
Rug, —	170 500	148 300
Rugmel.....	17 400	33 900
Hvedemel	69 200	71 300

En Oversigt over Detailpriserne, jfr. „Sociale Meddelelser“, viser en overordentlig stærk Prisstigning paa Spisevarer, Lys og Brænde i 1915, sammenlignet med de nærmest foregaaende Aar. Prisniveauets Bevægelser fremgaar af omstaaende Oversigtstabel, som ved Hjælp af Indekstal viser Prisbevægelsen for en Del vigtige Varesorter. Gennemsnitspriserne i 1911 er sat = 100 og de senere Priser omregnet i Forhold hertil:

Enkelte Varer	Hovedindekstal			
	1912	1913	1914	1915
Oksekød	114	128	128	139
Kalvekød	108	121	119	135
Flæsk, fersk	97	109	114	139
Mælk	106	106	106	119
Mejerismør	107	109	110	132
Æg, nylagte	106	108	111	134
Ost	100	105	111	122
Rugmel	111	111	129	205
Hvedemel	100	97	100	129
Sukker, raffineret	106	94	98	111
Kaffe, Santos	112	112	105	108
Petroleum	111	129	121	128
Kul	124	132	124	191
Koks	128	133	135	190
Samtlige Varer...	2 911	3 071	3 101	3 646
Hovedindekstal...	108	114	115	135

Prisstigningen har nødvendigvis medført en Omlægning af Forbruget. Naar Indtægterne ikke kan bringes op til en saadan Højde, at de dækker de stigende Leveomkostninger, maa der enten leves paa Kredit eller der maa ske en Omlægning af Forbruget for mest mulig at reducere Udgifterne, hvad der i stor Udstrækning vil være ensbetydende med en kvalitativ Forringelse.

I hvor stor Udstrækning en saadan Omlægning af Forbruget har fundet Sted, har endnu ikke statistisk kunnet paavises. Leveomkostningernes Stigning har imidlertid været stor, for Kristiania alene er den for en Familie med en Aarsindtægt af 1 800 Kr. beregnet til ca. 25 %¹⁾ og Dyr-tidshjælp og Lønforhøjelsér har sikkert heroverfor kun i ringe Grad kunnet strække til.

¹⁾ Jfr. Alf. Eriksen; Leveomkostningernes Stigning i Kristiania. Sociale Meddelelser, Nr. 1. 1916.

Landbrug.

Landbrugsdirektørens Beretning om Høsten i 1915 er nylig udkommen. Angivelserne gælder dog kun Avlingens Mængde, idet Værdien endnu ikke er beregnet. Angivet i Tal stiller Resultatet sig saaledes for 1915 sammenlignet med 1914:

	1914	1915
	hl	hl
Hvede	95 051	100 466
Rug	368 778	292 300
Byg	867 958	945 054
Havre	2 819 893	3 635 531
Blandsæd	161 374	196 128
Kartofler	9 705 820	7 026 720
	Tons	Tons
Hø	2 937 342	2 606 816

Som det vil ses, har Udbyttet for samtlige Kornsorter, med Undtagelse af Rug, været større end i 1914. Stor Nedgang har der været for Kartofler og en mindre for Hø.

Kreaturbestanden er bleven talt i 1914 og 1915, den sidste Tælling var dog kun repræsentativ. Hovedresultatet for 1915 sammenlignet med 1914 var følgende:

	³⁰ / ₁₀₀ 1914	³⁰ / ₁₀₀ 1915
	Stkr.	Stkr.
Heste	182 432	186 217
Hornkvæg	1 146 274	1 120 517
Faar	1 326 850	1 329 559
Geder	236 805	240 303
Svin	228 117	208 522

Betydeligere Tilbagegang har der kun været for Svin, nemlig ca. 9 ⁰/₁₀₀, de øvrige Forskydninger i Tallene har været forholdsvis smaa. Udførsel har der saa godt som kun været af Heste, og denne var, efter den offentliggjorde Handelsstatistik, tilmed betydelig mindre i 1915 end i 1914.

Industri (Arbejdsmarkedet).

Om Industriens Stilling i 1915 foreligger der endnu ikke nærmere Oplysninger. Der er startet en Del nye industrielle Selskaber, og mange af de ældre har udvidet Virksomheden, særlig er det naturligvis Eksportindustrien, der har haft god Fremgang.

Efter de Oversigter, som udsendes af Kontoret for Socialstatistik, maa Stillingen paa Arbejdsmarkedet i Aarets sidste to Kvartaler karakteriseres som meget gunstig, særlig i Forhold til 1914, men ogsaa til de foregaaende Aar, kun i 1912 var Arbejdsløsheden mindre.

Den gennemsnitlige Arbejdsløshedsprocent i en Del vigtigere Fag, beregnet paa Grundlag af Oplysninger for en Del større Fagforeninger, udgjorde ved Udgangen af:

Maaned	1912	1913	1909—13 gsntl.	1914	1915
Juli.....	0,7	0,9	1,5	0,9	0,9
August.....	0,9	0,9	1,6	3,6	1,0
September.....	1,1	1,7	2,2	4,5	1,1
Oktober.....	1,0	1,7	2,4	2,8	1,1
November.....	1,2	2,5	3,2	3,0	1,7
December.....	2,7	4,7	5,1	4,6	3,2

Af Ændringer i Norges sociale Lovgivning kan nævnes en ny Sygeforsikringslov af 6. Aug. 1915. Dens vigtigste Bestemmelser er følgende: Undtagne fra Forsikringspligten er Personer, hvis Aarsindtægt overstiger Kr. 1 600 paa Landet og Kr. 1 800 i Byerne (tidligere henholdsvis Kr. 1 200 og 1 400). Understøttelse udbetales til sygeforsikret Kvinde 2 Uger før og 6 Uger efter Nedkomsten; desuden ydes der fri Barselhjælp.

Endvidere er der kommet en ny Lov om Arbejdsstridigheder af s. D. Herefter skal enhver Fagforening eller Arbejdsgiverforening indregistreres hos den Myndighed, som Kongen fastsætter. Aftaler af kollektiv Natur skal være skriftlige, endvidere maa Arbejdet ikke indstilles, førend den i Loven foreskrevne Mægling har fundet Sted.

Til at dømme i Konflikter angaaende ulovlig Arbejdsnæggelse nedsættes der en Arbejdsret, som har sit Sæde i Kristiania og som bestaar af en Formand og to af Fagforeningerne og to af Arbejdsgiverforeningerne valgte Medlemmer. I visse Tilfælde kan Rettens Afgørelser appelleres til Højesteret. Med Hensyn til Mægling i Arbejdskonflikter inddeles Landet i en hel Del Kredse, hver med sit Forligsnævn. I Spidsen for hele Forligsinstitutionen kommer der til at staa en Rigsforligsmand.

Endelig kan nævnes den nye Lov om Arbejderbeskyttelse i industrielle Virksomheder. En af Lovens vigtigste Bestemmelser og den, der voldte mest Strid, var Spørgsmaalet om Maksimalarbejdstid. Den blev fastsat til 10 Timer pr. Dag og 54 Timer pr. Uge med en Overgangstid paa 5 Aar. I Gruber, Trykkerier blev Maksimalarbejdstiden kun 48 Timer pr. Uge. Om Kvinders Natarbejde blev der ikke truffet nogen Bestemmelse paa Grund af de vanskelige Forhold paa Arbejdsmarkedet. Natarbejde kan tillades mandlige Arbejdere over 16 Aar i Mejerier, Bedrifter med kontinuerlig Drift o. s. v. Loven forbyder, at Kvinder arbejder de første 6 Uger efter Nedskomsten. For Børn er Arbejde tilladt, naar de er over 12 Aar gl., dog højst fem Timer daglig. Loven traadte i Kraft 1. Jan. 1916.

Handel og Skibsfart.

Angaaende Norges Udenrigsomsætning i 1914 foreligger nu den sædvanlige Oversigt fra det statistiske Centralbyraa: „Norges Handel i 1914“.

Omsætningens samlede Værdi er beregnet til 977 Mill. Kr., idet Indførselen havde en Værdi af 567 Mill. og Udførselen en Værdi af 410 Mill., af hvilke sidste 15,8 Mill. kommer paa genudførte fremmede Varer. Blandt de fremmede Produkter er ikke medtaget Træmasse og Cellulose, Jernmalm o. s. v., som fra Sverige er indført til Norge pr. Jernbane for derefter at udskibes til andre Lande, og som saaledes har passeret Norge uden at have været Genstand for norsk Handelsomsætning. Medregnes disse Produkter,

hvis Værdi er beregnet til ca. 32 Mill. Kr., kommer Om-sætningen ialt op paa over 1 Milliard Kr.

Baade for Indførselens og for Udførselens Vedkom-mende er Værdien større end i noget tidligere Aar, jfr. nedenstaaende Tabel:

	Indførsel	Udførsel af indent. Varer	Udførsel af fremmede Varer	Transit (Gennemgangs- varer fra Sverige)
	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.
1910.....	402,1	267,0	14,7	27,1
1911.....	468,7	288,7	9,7	27,1
1912.....	525,7	324,0	11,1	35,1
1913.....	552,3	380,0	11,7	38,5
1914.....	567,3	394,4	15,0	31,7

Norges Handelsflaade er bleven betydelig forøget siden Krigens Begyndelse; da Afgangen har været stor paa Grund af de mange Krigsforlis, skyldes det fortrinsvis, at der er indkøbt saa megen Tonnage fra Ulandet. Nettotilvæksten har i Tidsrummet $\frac{1}{8}$ 1914— $\frac{31}{1}$ 1916 ialt været 122 Skibe med 221 863 R. T. Br. Tilvæksten falder imidlertid udelukkende paa Dampskibs- og Motorskibstonnagen, for de sidstes Vedkommende dog kun ca. 5 000 R. T. Br., idet Sejlskibsflaaden er bleven formindsket med 67 Skibe med en Tonnage af over 42 000 R. T. Br.

Resultatet af „Krigsforsikringens“ Virksomhed i Aaret 19¹⁴/₁₅ har ikke været gunstigt; overfor en Præmieindtægt af ca. 10 Mill. staar et samlet Tab af ca. 16 Mill. Kr., Underskudet bliver herefter ca. 6 Mill. Kr. Heri er endda ikke taget i Betragtning svævende Priseretssager. Der er ialt beskadiget eller ødelagt 56 norske Skibe, heraf 38 Damp- og 18 Sejlskibe.